

Bolseviki arcok

Írta:

Dr. Pethő Sándor

az Új Nemzedék munkatársa

Az októberi forradalom történeti absztrakciójának lényege, a magyar földön élő nem fajmagyar értelmiség forradalmi elitejének győzelme a régi Magyarország korhadt kormányzati rendszere fölött. Az októberi őszirozsa, amely egy évtized serény munkájával megdolgozott s a nemzetietlen intellektuálisuk szellemi ekéjével felszántott talajból virított ki, kortörténeti jelképe lett annak, hogy Magyarországon egy nagy fejlődési erő szakadt meg, hogy a hagyománynak és a nemzeti gondolatnak az a súlyvonala, amely — mint az angol hajókötelekbe font veres fonál — áthúzódott a magyar politika fejlődéstörténetén: egyszerre folytatás nélkül belezuhant egy szakadék sötétjébe.

Egy szakadékba, melyet rejtelmes és idegen erők hasítottak meg s amelyből feltántorgó s a magyar élet elvével és ritmusával ellenséges hatalmak erőszakosan sodortak olyan túlzások és nyaktörő Végletek felé, amilyenekre a magyar történelem precedensét még nem alkotott. Október harmincegy nem forradalom volt, hanem: feloszlás. A forradalom ugyanis egy nép legvégső erőfeszítése, életrevalóságának, lét jogának és élni akarásának egy hatalmas lendülete, amit minden fiatal nép megkockáztat, ha régi törvényeinek és életformáinak nyugét és ballasztját kénytelen érezni. Október harmincegy azonban nem felállás volt, hanem összerogyás, egy fáradt, illúzióját veszített, meggyötört nemzet összeroskadása, egy iszonyú szétmállás, reakciója, illetve élettani következménye egy csaknem húsz esztendő mérgezésnek. Csak nagyott csalódott s hitvány és ártó szellemi infekciótól összemart, életük tengelyének sarkaiból kifordult és kétségbeesett nemzetek képesek oly végzetes megfeledezésekre, mint a magyar egy veszített háború lelkiállapotában. A destrukció a maga könnyörtelen és szilaj logikájával nézhette és mondhatta zenitnek a nadírt, építésnek a rombolást, életnek az agóniát. S mikor a magyar nemzeti gondolat zúzott szárnyakkal lebukott az utca sarába és az osztályforradalom kénköves bagnójába: egy másik fajta diadalmas nacionalizmusa bontakozott az őszirozsa szirmai körül, amely tagadása volt amannak, s amely az összeomlás romjai között próbált fészket rakni és honfoglalásra indulni a maga ideáljáért, a maga célgondolataért, a maga princípiumáért.

Ebből a szempontból csak örülni lehetett, hogy a destrukció nem állt meg a félúton. A félreszorult, aggódó és tépelődő magyar szívek csak vigaszt és erőt meríthettek abból, hogy a forradalomra mérsékeltjei s izléssel és lelkiismerettel bíró girondistái aránylag rövid idő alatt letörtek s hogy helyükbe jöttek a tiszta kalando

rok, a hibátlan örültek és a csőcselék sötét hadserege. A forradalom örökegy képlete: Mirabeautól Hébertig, Magyarországon abban a figurális viszonyban testesült meg, amely Lovász Mártonnal kezdődött és Számuely Tiborral végződött.

Más népek forradalmi válságaiban is szemünkbe tűnnek alakok, akiknek fénye az alvilág tüzétől való, akiknek erkölcsi kötőse csepeg a sártól és a vértől s akiknek homlokán rajtaizzik a piros kaini bélyeg, mint Lucifer ábrázatán a csillagfény. A francia forradalom nagyvonalúságát az a forradalmi lélek rajzolta, amelynek bordájában — igaz — kalandor és semmirekellő jellemek is szövődtek, de az alaphangot mégsem ezek ütötték meg, hanem a Desmoulinek, a Robespierrek és Saint-Justök, akik a hitvalló halálos elszántságával, az anachoréta zord nyugalmával és az inkvizitor imponálás erkölcsi ihlettségével szolgálták az ügyet mind a vérpadig. A természet rettenetes elemi erejének feltömbölései voltak, mélységükkel a pokol fenekéig, magasságukkal a csillagos égig érők. A jellemnek és az erkölcsnek ez a nagy térfogata egy horror vacui volt a "magyar" szociális forradalomban, amelyben létezett ugyan vadság és kegyetlenség, de minden elementaritás és nagy célra feszülés nélkül: csak épen mintegy l'art pour l'art, mert más forradalmak arzenáljának is fontos ^kelléke volt a guillotine. A magyar szociális forradalom erkölcsi és történeti erényeinek pontos mértéke, annak a triászának emberi értéke és erkölcsi színvonala, amelyet Kunfi Zsigmond, Kun Béla és Számuely Tibor jelentettek.

A három közt Kunfi a forradalom legelőkelőbb szellemi jelensége. Tanult, művelt fő. A szociális irodalom ismeretében, gyakran mély és szonorus hangot megrezegetető szónoki képességében, amely a proletárnyomor színes és megragadó ecsetelésével nemcsak tömeghatásokat tudott kielégíteni és politikai színterében senki sem mérkőzhetett vele az elvtársak közül. Tudott megrázó zöngéket megütni, egyáltalán tüneményes, ha nem is épen rokonszenves demagóg volt. Mint a fajtájabeliek közül legtöbben, csodálatos fogékonytalansággal és idegenséggel szemlélt minden mozgalmat, amelyet nem lehetett marxi sémákra levezetni. A magyar történelem, a hagyományok, a múltba való szerves beilleszkedés tényei annyira értetlenek voltak neki, mint a Rákóczi-uti boltosnak-a pacsirtaszó vagy a föld szépsége a tavaszi zsendülés idején. Hogy a történelmi materializmuson kívül egyéb eleven politikai kategóriák is léteznek, alapjában véve annyira idegenszerű volt előtte, mint a tüskés galagonyának az, hogy a szomszédságban egyazon földből rózsabokor is nyílik. A zsidó lélek, mióta gyökértelenül és megállás nélkül hanyódik és tévelyeg bolygásainak ismeretlen célja felé, ritkán termel magából valódi politikai tehetséget. A nemzetkonstrukció nagy eszméje kihullott különben csodás gazdagságú szellemi podgyászából, mióta lecsúszott az önálló nemzeti élet magasából. A gondolkodásnak ez a szervtelenége s a zsidó temperamentum különös szertelensége, forradalmi vagy ideológiai formulákban való mozgása olyan erős

determináns tényező, amelylyel nehezen birkózik meg szilárd állami és társadalmi korlátok között is.

Sajnos azonban Kunfit nemcsak politikai természetű defektusok, de nagy morális ingadozások is képtelenné és alkalmatlanná tették, hogy forradalmi pályája megállapodjon a józanság vagy a belátás állomásán. Minden igazi nagyság végső vegyelemzésében erkölcsi. Erkölcsi erők nélkül vakíthatja a szemet az elme csillogása, a szó tűzijátéka vagy a Cselekedet fényes villáma, de nem keltheti zengésre a szívnek ama titkos regiszteréit, amelyek oly csodás maguktól értődéssel szólalnak meg egy Assisi Ferenc együgyű érintésére. Kunfi kiváló ész volt, tűrhető szív, de selejtes jellem. A forradalmárból könnyen válik udvaronc is, zsarnok is. Alig láttam még minisztert megkövültebb göggel és a hatalomnak felmagasztosultabb ábrázatával terpeszkedni az autóban, mint ez a híres néptribunt, aki — azt beszéltek róla barátai — fölötte kedvelte az epikuri életmódot. Valahányszor láttam a hatalom derűjében játszó mosolyát, mindig eszembe kellett jutnia annak az igazságnak, hogy a népfenséget hirdető dogma mindig egypái ember diktatúrájával végződik.

Ezt a diktatúrát ő csinálta meg, de más élvezte és gyakorolta. Ez a más, hozzá képest jelentéktelen, egy magánhivatalnok átlag értelmiségével és átlag élelmességével bíró, mindazonáltal merev és szabatos formuláinak nyílegyenes útján zavarodás nélkül haladó alak Kun Béla volt. Kun Béla valóságos marxista tökfilkó volt Kunfi Zsigmond mellett: szónoki erő és termékeny gondolat nélkül, egy zárt gondolatsornak unalmas, impulzivitás nélküli beszélőgépe, aki erkölcsi kvalitások dolgában mélyen alatta állott a Kunfi színvonalának is. Ámde Kun Béla rendelkezett azzal a nagy előnnyel, hogy Marxon kívül semmiféle más kultúrát és más élményt nem-engedett lelkéhez férközni, másrészt pedig Oroszországból útibőröndjében csomagolva magával hozta a bolsevik kormányzatnak egész gépezetét, tehát Kunfival, az ideológussal szemben ő képviselte a gyakorlati politikát. Emellett Kun Bélában megvolt a közepes intelligenciájú embernek jó adag ravasz^ sága és sunyisága. Továbbá az a tudat, hogy az ő útjából nincsen többé visszatérés, oly dinamikus erőt kölcsönzött elhatározásának és cselekedeteinek, amely mindig nagy f elsőbbséget biztosít a kétségbeesett hazardőrnek a fontolgató játékosál szemben a politika kártyaasztalánál. Kunfiban riadtan eszmélt föl vagy torpant meg olykor a humanitárius ember lelkiismerete; Kun Béla lelki készüléke már régen eldurvult oroszországi viselt dolgai alatt. Olyan politikánál, amely az örület száguldó logikájával halad végső célja felé, az az ember, akiben a józanságnak vagy a lelkiismeretességnek egy szemernyi morzsája maradt, mindig lemarad és hátrányba kerül azzal szemben, aki vakon bizza magát a szél és homok játékára, de mindig jól vigyáz arra, hogy egy mentődeszkába kapaszkodva szárazra ússzon a hajótörésből. Kunfi Zsigmond megtanulhatta a történelemből, hogy a forradalomnak hőroszai és kalandorai vannak, akiket a forradalom Rea Sylviája

mint önön gyermekeit sorjába felfal és megemészt. Kun Béla műveltsége nem ért idáig: ő meg volt győződve, hogy a forradalmár és a kalandor synonym fogalmak.

Kun Béla az átmeneti típus Kunfi Zsigmondból Szamuely Tiborba: valami közbülső lény a demagóg és a patkány között. Kegyetlen volt, de kegyetlensége ravasz és közvetett: ő maga nem igen hóhérkodott, noha a gyilkos kés markolatát ő tartotta kezében. A burzsujok réme, a beretva, amelyet használat után gondosan a tokba zárt, egy degenerált, vérbajos, a forradalom erkölcsi iszapjában meghempergetett, tökéletlen Quasimodo volt: Szamuely Tibor. Csodálatos, hogy a halhatatlan triásznak ez az alakja hagyta a proletárdiktatúra jellemén a maga véres újjlenyomatát, akinek agyát nem feszítette más gondolat, mint az eszelős rémuralom, a tömeggyilkosság és a polgári idegek megpattanásig ajzásának káprázata. Ez az ember maga volt a megtestesült agyrém, a kormányzásnak és az uralkodásnak a galíciai söpredék kóros képzelmében megrögzött koncepciója, amely torzult vigyorgással ült "törvényt" áldozatai felett s aki a kék gyilkos paroxisztikus gerjedelmeit élte át akasztó fa vonatain. Egy zsidó Caligula, aki-a maga éretlen és zagyva eszében a vérvádnak szinte -rituális megtorlását vélte megvalósítani, mikor magyar parasztokat és polgárokat akasztott a faluvégi akácokra. Bizonyára rejtvényes lesz a történetírásnak és a psychopathológiának, hogy ez a piperkőc miként került bele a "magyar" szociális forradalomba, mi köze volt a földnek és a gyárnak kizsákmányoltjaihoz, akikre boszút kiált most az általa kiontott magyar vér.

Mind a három egyén lehet, hogy kreatúrája a forradalomnak, de sohasem vállalhatja magáénak őket a magyar történelem, amelytől idegenebbek és kívülállóbbak ők, mint voltak valaha Caraífa vagy Haynau. Nem is annyira történeti figurák ők, mint inkább büntető törvénykönyvbe tartozók, akiket egy szeszélyes forgószeél felkapott és behajított egy nemzet vonagló válságába, de amelyhez csak annyi közülük van, mint a porszemnek vagy a kátránybűznek a levegőéghhez.